

als het geval daartoe ligt, over kwartalen. Alleen daardoor kan worden nagegaan of de capaciteit van elke afdeling te allen tijde voldoende is. Daardoor blijkt ook in hoeverre het verkoop-program aansluit aan de reeds bestaande productiecapaciteit en in hoeverre voor een voordeelige bezetting van de fabriek bijzondere maatregelen noodig zijn.

Op grond van deze begrooting kan tot uitbreiding van bepaalde afdelingen worden overgegaan, of wanneer dit niet wenschelijk geacht wordt of om eenige reden niet mogelijk is, kan tijdig het uitbesteden van bepaald werk worden overwogen. Wanneer het niet waarschijnlijk geacht wordt, dat de vraag, die uitbreiding van een afdeling noodig zou maken, blijvend zal zijn, zou het onverstandig zijn tot die uitbreiding over te gaan. Beter is het dan om maatregelen te nemen tot inkrimping van den verkoop als uitbesteden niet goed mogelijk blijkt.

Al heb ik in het begin van dit artikel den verkoop primair genoemd, uit het voorgaande volgt, dat omgekeerd toch ook de productiecapaciteit invloed op den verkoop heeft. Dit doet echter m.i. niets af aan de geponeerde stelling.

De begrooting moet in deze gevallen uitwijzen, welke uitweg gekozen moet worden. Ook als wegens overcapaciteit een deel van het productie apparaat tot stilstand gedoemd zou worden, is bij de begrooting na te gaan of het voordeliger is den afzet door prijsverlaging of op andere wijze te stimuleeren, dan tot stilstaan te besluiten.

In de begrooting op deze wijze opgemaakt, wordt dus een plan de campagne voor de eerstvolgende periode vastgesteld en aan de uitvoering van dat plan moet elke afdelingschef, elke employé mede werken. Het mag niet voorkomen, dat door nalatigheid in het tijdig treffen van de noodige maatregelen stoornis of afwijkingen ontstaan.

Tenslotte volgt dan de financiële begrooting.

Zooals opgemerkt is, is onderscheid te maken tusschen de geldbehoeften noodig voor de langdurige productiemiddelen, die uit langdurig ter beschikking staande gelden moeten worden bestreden, en de geldbehoeften voor de vlottende activa, die ook uit korte credieten gedekt kunnen worden.

De productiebegrooting heeft aangegeven, of en waar vastlegging van middelen in vaste activa noodig is. De daarvoor benodigde bedragen moeten worden begroot en de middelen tot dekking daarvan moeten worden aangewezen. Het kan zijn, dat daarvoor een deel van het langdurig vermogen, dat tot nu toe voor de financiering van vlottende activa werd gebruikt, aan die bestemming wordt onttrokken. Daarmede is dan automatisch rekening gehouden bij de opstelling van het financieringsprogramma van dit onderdeel.

Bij de begrooting van de benodigde gelden voor de financiering van productie en verkoop, gaat het voornamelijk om de vaststelling van de verwachte kaspositie op bepaalde tijden. Theoretisch zou dat dagelijksch noodig zijn, maar dat is praktisch natuurlijk niet uitvoerbaar, men neemt daarom meestal maandperioden.

De maandelijks te verwachten uitgaven voor loonen, salarissen, en alle andere kosten staan vast in de gemaakte begrooting. Wat betreft de grond- en hulpstoffen is daaruit af te leiden de benodigde hoeveelheden, die maandelijks moeten worden aangevoerd.

In verband met eventueel gebruiken van leverancierscrediet is daaruit te berekenen in welke maanden de betalingen verwacht moeten worden.

Wanneer op deze wijze het totaal der maandelijksche geldbehoefte is begroot, blijft de vraag te beantwoorden of die middelen steeds aanwezig zullen zijn. In verband met de toegestane credietfaciliteiten der afnemers, moet daarvoor uit de verkoopbegrooting worden opgemaakt, welke betalingen elke maand van debiteuren moeten inkomen, daarbij rekening houdende met

mogelijke credietoverschrijding. De ervaring in elk bedrijf wijst daarvoor den weg.

Indien uit deze tegenoverelkaarstelling van te doene betalingen en verwachte ontvangsten voor een bepaalde maand een tekort blijkt, dat niet gedekt wordt door overschotten uit vorige maanden, moeten tijdig maatregelen genomen worden om door aantrekking van kort crediet deze periode te overbruggen.

Door deze wijze van begrooting van de financiële positie komt automatisch de invloed naar voren, die uitgaat op de kasmiddelen van uitbreiding van omzetten op termijn, of van inkrimping daarvan.

Het ligt voor de hand, dat deze begrooting tenminste elke maand voor de komende maanden moet worden herzien, om rekening te houden met de afwijkingen, die intusschen gebleken zijn. Toch is het nuttig om ook voor langere perioden vooruit deze begrooting op te maken, omdat daaruit het verwachte verloop van de kasmiddelen onder de aandacht van de leiders gebracht wordt.

Het zal niet noodig zijn op te merken, dat behalve met de ontvangsten uit verkoopen, ook rekening gehouden moet worden met alle andere verwachte ontvangsten, b.v. die uit renten en huren, en dat evenzoo te rekenen is met bijzondere betalingen b.v. wegens winst uitdeeling of andere.

In een slotartikel stel ik mij voor eenige opmerkingen te maken over de controle tusschen de begrooting en de werkelijke uitkomsten.

G. H.

HET WEZEN VAN DE KAMERAALSTIJL

1. Inleiding.

Een doelmatige inrichting van een boekhouding eist een bewuste keuze van de daarbij toe te passen boekhoudmethode. Deze keuze kan men alleen doeltreffend bepalen, wanneer men het wezen van de verschillende methoden doorgrondt en dienengevolge de vóór- en nadelen van elke methode kent.

Men heeft de keuze tussen twee methoden van boekhouden, n.l. de Kameraalstijl en het Dubbel Boekhouden. Ze gaan van verschillende beginselen uit en deze wijken zozeer van elkaar af, dat bij een volkomen consequente toepassing op eenzelfde geval, de beide methoden tot een verschillende uitkomst omtrent het resultaat van een gevoerd beheer kunnen leiden.

Het Enkel Boekhouden, Het Uitgebreid Enkel Boekhouden en hetgeen er meer van dien aard bestaat, zijn geen methodische wijzen voor het maken van aantekeningen. Met de boekhouding, door deze benamingen aangeduid, tracht men op niet-methodische, dus op onvolkomen, wijze principieel hetzelfde te bereiken als met het Dubbel Boekhouden. Het onvolkomene, het niet-methodische, aanvaardt men alleen om het den gebruiker mogelijk te maken de boekhouding met minder boekhoudkundige kennis bij te houden en mogelijk ook om enige arbeid te besparen.

De vraag, of men bij de inrichting van een administratie de Kameraalstijl of het Dubbel Boekhouden moet kiezen, is voor menigeen geen vraag meer; men beschouwt dikwijls het Dubbel Boekhouden als de alleen volledige- en alleen juiste methode om rekening en verantwoording over een gevoerd beheer af te leggen. Het streven, om de Kameralistische Boekhouding bij de publiekrechtelijke lichamen — in het bijzonder bij de Gemeenten — door het Dubbel Boekhouden te vervangen, is daarvan een uiting.

Anderen beantwoorden de vraag met het stellen van het beginsel: De Kameraalstijl is bruikbaar voor de verbruikshuishouding; voor de bedrijfshuishouding is alleen het Dubbel Boekhouden geschikt.

Deze beide wijzen van beantwoording van de gestelde vraag voldoen mij niet. Ik wil trachten de belangstelling voor dit

onderwerp te wekken en ik vertrouw dit met onderstaande inleiding te bereiken.

2. *Het wezen van de Kameraalstijl.*

De Kameraalstijl is een kasboekhouding. Ze geeft een beeld van een gevoerd beheer door rubricering van de ontvangsten en uitgaven, ten behoeve van dat beheer, *over* een bepaalde periode.

Een volledige „Rekening” over het gevoerde beheer kan bij deze methode daarom eerst worden gegeven, wanneer *alle* ontvangsten en *alle* uitgave *over* een beheersperiode, waarover men de uitkomsten wil bepalen, zijn verricht.

Het stelsel van kasboekhouding brengt mede, dat men de bestemming van de uitgegeven gelden bepaalt op het ogenblik, dat die uitgave plaats heeft en dan dus rubricceert.

Men verdeelt de ontvangsten en uitgaven in twee hoofdgroepen, n.l. „Gewoon” en „Buitengewoon”. „Buitengewoon” noemt men ook wel „Kapitaaldienst”.

Onder „Buitengewoon” of „Kapitaaldienst” wordt het vermogen geboekt, dat de beheerder onder zijn berusting krijgt en de besteding van dat vermogen. Onder die benaming wordt dus rekenschap gegeven van het „Vermogensbeheer”.

Onder „Gewoon” worden geboekt alle uitgaven ten behoeve van het beheer van de huishouding alsmede de ontvangsten, waaruit die uitgaven moeten worden bestreden. Onder deze benaming wordt rekenschap gegeven van het „Huishoudelijke- of Bedrijfsbeheer”.

3. *De boekhouding volgens de Kameraalstijl.*

De boekhouding volgens de Kameraalstijl is zeer eenvoudig. Ze kan bestaan uit alleen een kasboek, wanneer de ontvangsten en uitgaven daarin naar hun aard kunnen worden gerubriceerd. Wanneer dit tengevolge van het aantal rubrieken bezwaarlijk is, geschiedt de splitsing in een afzonderlijk register, dat men dan gewoonlijk „Grootboek” noemt.

De bewering, dat de Kameraalstijl principieel het bijhouden van twee registers, n.l. het Kasboek en het Grootboek medebrengt — een bewering, welke men in de literatuur over dit onderwerp wel aantreft — lijkt mij niet juist.

De „Rekening” volgens de Kameraalstijl bestaat uit de totalen van de rubrieken uit het kasboek of uit de totalen van de in het grootboek opgenomen rekeningen.

Uit den aard der zaak is het opstellen van de „Rekening” bij de Kameraalstijl een zeer eenvoudig en weinig tijdrovend werk.

Men kan, zoals reeds is opgemerkt, de „Rekening” eerst opmaken, wanneer alle ontvangsten en uitgaven *over* de beheersperiode, waarover de rekening zal lopen, hebben plaats gevonden. Dientengevolge zal men na de afsluitdatum van de „Rekening”, tot het tijdstip van het opmaken van de „Rekening” zelf, twee kasboeken en eventueel twee grootboeken moeten aanhouden, n.l. een nieuw kasboek voor de ontvangsten en uitgaven over de nieuw ingetreden periode en het bestaande kasboek voor de nakomende ontvangsten en uitgaven over de verstreken periode.

Het gecombineerde saldo „gewoon” en „buitengewoon” geeft aan, hetgeen in geld aanwezig zou zijn geweest, wanneer de betreffende beheersperiode afzonderlijk zou zijn geliquideerd.

Dit saldo kan negatief zijn, omdat een tekort van de „Rekening” kan zijn gedekt uit de ontvangsten, welke na de periode waarover de „Rekening” loopt, weer zijn verkregen.

Ook een saldo van „gewoon” of „buitengewoon” afzonderlijk kan negatief zijn en het gecombineerde saldo positief, b.v. wanneer het negatieve saldo van „gewoon” wordt gedekt door een positief saldo van „buitengewoon” of omgekeerd.

4. *Principieel verschil en verschil in uitkomst tussen de Kameraalstijl en het Dubbel Boekhouden.*

Het verschil tussen de Kameraalstijl en het Dubbel Boekhouden is in wezen een verschil in opvatting omtrent het tijdstip van „vertering” of „verbruik” en leidt dientengevolge tot een verschil in uitkomst betreffende de resultaten van een gevoerd beheer.

Bij de Kameraalstijl gaat men uit van de opvatting, dat „vertering” of „verbruik” gelijktijdig samenvallen met de betaling; bij het Dubbel Boekhouden beschouwt men betaalde, doch noch niet verbruikte, goederen als geld of geldswaarden en men boekt ze eerst als „last” of „vertering” bij het werkelijke verbruik.

In tegenstelling met de Kameraalstijl, zal men bij het Dubbel Boekhouden:

- a. de toekomstige ontvangsten en uitgaven, welke nog in de „Rekening” thuis behoren, voor een zo nodig geschat bedrag opnemen;
- b. met het bepalen van de aard der uitgaven wachten tot het tijdstip van verbruik.

Tengevolge van deze verschillen zal de uitkomst over een gevoerd beheer, opgemaakt volgens de Kameraalstijl en volgens het Dubbel Boekhouden, de volgende afwijkingen kunnen bevatten:

1. *In het saldo van de Rekening:*

- a. het nog te ontvangen bedrag over de verslagperiode, na het afsluiten van de „Rekening”, wordt volgens de Kameraalstijl niet opgenomen, in het Dubbel Boekhouden *wel*.
- b. de in de verslagperiode betaalde kosten, welke ten laste van de volgende verslagperiode behoren te komen, worden bij het Dubbel Boekhouden naar die periode overgebracht, bij de Kameraalstijl niet.
- c. de in de verslagperiode betaalde kosten voor materialen, goederen e.d., welke niet zijn verkocht of verbruikt, vormen in de Kameraalstijl een last voor die afgelopen periode; in het Dubbel Boekhouden worden zij voor de geschatte waarde naar een volgende periode overgebracht.
- d. met het nog te betalen bedrag voor kosten over de verslagperiode na het afsluiten van de „Rekening” wordt volgens de Kameraalstijl, evenals met de lopende verplichtingen (b.v. uit verzekering voortvloeiende) geen rekening gehouden; bij het Dubbel Boekhouden geschiedt dit *wel*.
- e. Het Dubbel Boekhouden verdeelt de lasten, op een boekingsperiode drukkende voor duurzame gebruiks- en productie-middelen, zo goed mogelijk naar het nut, dat men in die periode van het betreffende object heeft gehad; in de „Rekening”, opgemaakt volgens de Kameraalstijl, komt de last van dat object alleen tot uitdrukking, wanneer die uit geleend kapitaal is verkregen en in dat geval tot het bedrag van het afgeloste gedeelte op dat geleende kapitaal.

2. *In de rubricering:*

In de „Rekening”, opgemaakt volgens de Kameraalstijl, is het doel van een uitgave direct bepaald bij de betaling; in de „Rekening” volgens het Dubbel Boekhouden geschiedt dit eerst na het verbruik en dientengevolge in vele gevallen op juistere wijze.

Het volgende voorbeeld moge dit verduidelijken.

Een Gemeente koopt stenen, welke zijn bestemd voor onderhoud van het Raadhuis. Bij de betaling wordt volgens de Kameraalstijl het bedrag van de aankoop als last geboekt in de rubriek „Onderhoud Raadhuis”.

Bij het verrichten van de onderhoudswerkzaamheden blijken evenwel niet alle stenen voor het Raadhuis benodigd te

zijn; het resterende gedeelte wordt gebruikt b.v. voor onderhoud van een schoolgebouw.

In de Kameraalstijl wordt deze, feitelijk onjuiste, boeking niet gewijzigd; bij het Dubbel Boekhouden komt automatisch een gedeelte van de aangekochte stenen op de rekening „Onderhoud Raadhuis” en het andere deel op „Onderhoud Schoolgebouw”.

5. *Voor- en nadelen van beide methoden.*

Het Dubbel Boekhouden biedt de volgende voordelen boven de Kameraalstijl:

- a. tengevolge van de schattingen, welke men in de „Rekening” opneemt, zal men dikwerf het resultaat over een verslagperiode nauwkeuriger kunnen bepalen.
- b. tengevolge van de omstandigheid, dat men het verbruik eerst boekt bij de werkelijke beschikking over de goederen, krijgt men vaak een meer nauwkeurige specificatie van het eindresultaat.
- c. tengevolge van de omstandigheden, onder a. en b. genoemd, is het mogelijk uit het stelsel zelf een statistiek op te bouwen, welke tot in details een inzicht in de uitkomsten van het beheer kan geven.
- d. tengevolge van de omstandigheid, onder b. genoemd, krijgt men een overzicht van het stamvermogen, voorzover dat niet in de huishouding is verbruikt.

De Kameraalstijl heeft de volgende voordelen boven het Dubbel Boekhouden:

- a. de wijze van boeking en verslaggeving is eenvoudiger en dientengevolge voor leken begrijpelijker.
- b. de liquiditeit komt automatisch en duidelijk tot uitdrukking.
- c. de Rekening bevat alleen „feiten” (n.l. ontvangsten en betalingen) en geen schattingen en is dientengevolge meer concreet.

6. *De keuze tussen de beide methoden.*

De keuze tussen beide methoden voor elk bijzonder geval zal gemakkelijk aan de hand van de voor- en nadelen, hierboven beschreven, bepaald kunnen worden.

Ik heb er reeds op gewezen, dat men soms stelt, dat de Kameraalstijl het meest geschikt is voor de verbruikshuishouding en het Dubbel Boekhouden voor de bedrijfshuishouding. Men komt waarschijnlijk tot deze conclusie, omdat in de verbruikshuishouding de vertering meestal samenvalt met de aanschaffing en de betaling, hetgeen bij de bedrijfshuishouding tot de uitzonderingen behoort. De overweging is juist, maar de conclusie gaat m.i. te ver.

Men bedenke, dat er verbruikshuishoudingen bestaan van een zódanige omvang, dat de bovengenoemde overweging niet meer geldt, en dientengevolge de nadelen, welke een boekhouding volgens de Kameraalstijl aankleven, zwaarder gaan wegen dan die, welke voor het Dubbel Boekhouden gelden.

Er zijn omgekeerd bedrijfshuishoudingen, zoals b.v. Verzekeringsmaatschappijen, Mijnbouwondernemingen, Scheepvaartmaatschappijen, waar een „Rekening” volgens de Kameraalstijl een voldoende inzicht in de uitkomsten van het beheer zou kunnen verschaffen.

Het is soms wenselijk beide methoden tegelijkertijd toe te passen. Wij geven hiervan onderstaand twee voorbeelden, en wel een, waar de keuze voor de boekhouding in haar geheel op het Dubbel Boekhouden is gevallen, maar voor een onderdeel de Kameraalstijl te verkiezen is, en een, waar naast het Dubbel Boekhouden de behoefte gevoeld wordt aan een rekening over het geheel volgens de Kameraalstijl.

Eerste voorbeeld.

Een Schadeverzekeringsmaatschappij, welke een nieuwe branche, b.v. „Transportverzekering” ter hand heeft genomen, heeft daarvoor een afzonderlijke Grootboekrekening geopend. Deze grootboekrekening wordt gecrediteerd voor de ontvangen premien en de van herverzekeraars ontvangen schadevergoedingen en gedebiteerd voor de geregelde schaden, de herverzekeringspremiën en de kosten.

Aan het eind van het jaar is weliswaar het risico afgelopen, maar de gevallen schaden zijn nog niet alle bekend en de bekende schaden nog niet alle geregeld. Men waagt zich niet aan een schatting van de nog te betalen en nog te ontvangen bedragen over het betrokken jaar, maar brengt eenvoudig het creditsaldo naar een volgend boekjaar over. Voor het nieuwe jaar wordt een afzonderlijke rekening geopend en men boekt vervolgens de premien, kosten en schaden op de rekening van het jaar (teekeningjsjaar), waarop zij betrekking hebben. Eerst wanneer men kan aannemen, dat *alle* ontvangsten en uitgaven over een teekeningjsjaar hebben plaats gehad, wordt de rekening afgesloten en het saldo naar de Resultatenrekening overgebracht.

De moeilijkheid om het resultaat, op de wijze, als in het Dubbel Boekhouden gebruikelijk is, te bepalen, leidt er toe voor een bepaald onderdeel de Kameraalstijl toe te passen.

Tweede voorbeeld.

Een onderneming verkeert in financiële moeilijkheden. Het is vóór alles gewenst zoveel mogelijk geldmiddelen beschikbaar te krijgen om het voortbestaan van de onderneming te verzekeren. De omstandigheden leiden er toe het beheer tijdelijk in de eerste plaats op dit doel te richten en daaraan de rentabiliteit tot op zekere hoogte ondergeschikt te maken.

De „Rekening” volgens het Dubbel Boekhouden geeft het inzicht in de oorzaken van een toenemende of afnemende liquiditeit niet aan, althans niet rechtstreeks en in dat verband komt men er toe naast deze „Rekening” er nog een te geven volgens de ontvangsten en uitgaven, dus volgens de Kameraalstijl.

Het voordeel, hierboven voor de Kameraalstijl onder b. genoemd, leidt hier tot de neventoepassing van deze methode.

7. *De verbeterde of nieuwe Kameraalstijl.*

Men heeft getracht de nadelen, welke de Kameraalstijl ten opzichte van het Dubbel Boekhouden heeft, weg te nemen, door wijziging in het stelsel te brengen.

Om b.v. te voorkomen, dat een uitgave, waarvan het doel bij de betaling nog niet vaststaat, verkeerd wordt gerubriceerd, kan men die uitgaaf voorlopig op een tussenrekening boeken en later door middel van een gefingeerde ontvangst en uitgaaf naar de rekening van de werkelijke bestemming overbrengen.

Deze verbetering van de Kameraalstijl leidt niet tot een nieuw stelsel of een „nieuwe” Kameraalstijl. Wanneer men de verbeteringen consequent doorvoert, m.a.w. als men alle nadelen, welke de Kameraalstijl ten opzichte van het Dubbel Boekhouden heeft, wil wegnemen, komt men automatisch tot het stelsel van het Dubbel Boekhouden en gaan met de voordelen, welke dit stelsel biedt, tevens de voordelen van de Kameraalstijl verloren.

Wanneer men aanneemt, dat het Dubbel Boekhouden uit de Kameraalstijl is ontstaan, is die geboorte een gevolg van de veranderingen — welke men ten onrechte in het algemeen „verbeteringen” noemde — in de Kameraalstijl aangebracht. Zij, die deze veranderingen of verbeteringen thans propageren, maken feitelijk de ontwikkelingsgang opnieuw door.

8. *Kritiek op een bestaande opvatting omtrent het wezen van de Kameraalstijl.*

Omtrent het wezen van de Kameraalstijl heeft men als regel een andere opvatting dan hierboven is weergegeven.

Men noemt de Kameraalstijl een „Begrotingsboekhouding” en zoekt haar karakter in de omstandigheid, dat de Rekening moet aansluiten bij een vooraf opgemaakte Begroting.

Deze opvatting is historisch zeer goed te verklaren. De Kameraalstijl immers werd bij Overheidslichamen, waar een bindende begroting bestaat, vrijwel overal toegepast. Het Dubbel Boekhouden daarentegen vond toepassing bij handels- en industriële ondernemingen, waar men vroeger de begroting nooit, of althans uiterst zelden, aantrof.

Uit de toepassing heeft men — evenals bij de keuzebepaling verbruikshuishouding en bedrijfshuishouding — ten onrechte de regel afgeleid.

De Kameraalstijl is zeer goed toe te passen zonder een begroting. Het Dubbel Boekhouden is evengoed als de Kameraalstijl in verband te brengen met een begroting. Er is geen enkel principieel verschil. Zij, die terecht het verder invoeren van de begrotingen bij handels- en industriële ondernemingen bepleiten, hebben nimmer — en alweer volkomen terecht — daaraan een verandering van boekhoudmethode, n.l. van het Dubbel Boekhouden naar de Kameraalstijl, verbonden.

Indien men een beheerder kan binden aan bepaalde ontvangsten en uitgaven, maakt men een bindende begroting van ontvangsten en uitgaven en laat men een boekhouding volgens de Kameraalstijl daarop aansluiten. De keuze van de Kameraalstijl is geen gevolg van het bestaan van de begroting maar van de omstandigheid, dat het beheer naar de ontvangsten en uitgaven wordt geleid en zal worden beoordeeld.

Is het niet mogelijk den beheerder aan bepaalde ontvangsten en uitgaven te binden, dan maakt men een leidende begroting en laat de boekhouding daarbij aansluiten.

De vraag, of de begroting, en daarmee de boekhouding, een schatting van „ontvangsten” en „uitgaven” of van „baten” en „lasten” zal zijn, hangt af van de aard en de omvang van het bedrijf; die bepalen de meest wenselijke methode van boekhouden.

Het al dan niet invoeren van een begroting, noch de omstandigheid, dat de begroting bindend of leidend is, heeft invloed op de keuze van de boekhoudmethode; bij beide boekhoudmethoden kan en moet in de meeste gevallen de begroting toepassing vinden en er is geen enkel verschil in aansluiting tussen de Begroting en de Rekening bij de Kameraalstijl in vergelijking met het Dubbel Boekhouden. Het is dientengevolge irrationeel het etiket „Begrotingsboekhouding” op de Kameraalstijl te plakken.

De begroting vormt de basis voor het te voeren beheer en tevens de basis voor de boekhouding en de Rekening, zowel bij de Kameraalstijl als bij het Dubbel Boekhouden. De opstelling van de begroting bepaalt de methode van boekhouding, maar maakt van die methode geen deel uit en daarom is hier niet juist ten opzichte van de Kameraalstijl alleen van een „Begrotingsboekhouding” te spreken.

9. *Conclusiën.*

Uit het bovenstaande volgt:

10. dat de veel verspreide opvatting, dat de Kameraalstijl een Begrotingsboekhouding zou zijn, voor bestrijding vatbaar is;
20. dat de regel: „De Kameraalstijl is geschikt voor verbruikshuishoudingen en het Dubbel Boekhouden voor bedrijfshuishoudingen”, wellicht van een te simplistische beschouwingwijze uitgaat;
30. dat met het aanduiden van de Kameraalstijl als een Kas-

boekhouding het wezen van deze methode wellicht beter tot uitdrukking komt.

10. *Literatuuroverzicht.*

Ten behoeve van studerenden geef ik hieronder een overzicht van de voornaamste literatuur over dit onderwerp:

Dr. W. Krcuknič — Supplement op Practisch Boekhouden. Hoofdstuk X.

H. A. Verhey — Gemeentebuchhouding (Referaat Accountantcongres 1926).

C. H. A. Janssens — Hoofdpijnen der Inrichtingsleer, Deel I. Hoofdstuk II, blz. 16 t/m 33.

G. Stencker — De oude en de nieuwe Kameralistische boekhouding.

J. J. den Dulk — De Kameralistische Boekhouding.

F. Hügli — Buchhaltungssysteme und Buchhaltungsformen, 2e Auflage 1913.

Dr. Felix Werner — Kameralistische oder Kaufmännische Buchführung 1915.

M. v. d. Vlies — De Gemeentebalans 1925.

Het wetsontwerp van Gijn tot regeling van Staatsbegroting en Staatsrekening.

Voorbeelden van toepassingen der Kameraalstijl vindt men in:

Dr. A. Sternheim — Leerboek enz. deel II, Inrichtingsleer (blz. 134 t/m 138).

W. Wagenaar — Toelichting voor de begroting en rekening der Gemeente.

W. Wagenaar — Toelichting bij de boekhouding voor de Ontvangsten der Gemeenten.

P. v. d. Kam — Gestichtsboekhouden.

Topabook — Deel II, blz. 102, Boerhaave Kliniek.

Vraagstukken. M.A.B. 11e jr. 1934 blz. 75. Opgave No. IV Nederlandsche Handels Hoogeschool, Bank van Leening.

R. A. DIJKER

DE VERLIEZEN VAN HET SPOORWEGBEDRIJF

De belangrijke verliezen, die gedurende de laatste jaren in het bedrijf der Nederlandsche Spoorwegen geleden zijn en die op grond van de overeenkomst van 1920 door den Staat zijn bijbetaald, zijn een dagelijkse zorg voor elke Regering en een steen des aanstoots voor alle Nederlandsche belastingbetalers. Wel bijzonder prikkelend is deze verliespositie van het spoorwegbedrijf voor diegenen, die direct of indirect betrokken zijn bij het particulier beroepsvervoer, omdat ook zij hun aandeel moeten dragen in deze verliezen, terwijl zij bovendien nog de concurrentie ondervinden van het spoorwegbedrijf, dat naar hun oordeel tegen „verliesgevende” prijzen vervoer bewerkstelligt. Vooral van die zijde worden dan ook zeer veel klachten geuit tegen het voortbestaan van dezen toestand. Uit het feit, dat met verlies gewerkt wordt, leidt men af, dat de Spoorwegen in den concurrentiestrijd de vervoerprijzen hebben verlaagd tot een niveau, dat beneden den kostprijs van het vervoer ligt. Ieder particulier bedrijf zou bij een langdurige voortzetting van deze prijspolitiek financieel ten onder moeten gaan, de Spoorwegen behoeven echter zulk een financiële uitputting nimmer te vreezen, omdat de Staat het gehele verlies moet bijbetalen. Men concludeert daaruit, dat het spoorwegbedrijf als particulier bedrijf zou zijn uitgeschakeld door de bedoelde verliespositie en men acht het in economischen zin onnatuurlijk, dat de Staat thans zulk een „noodlijgend” bedrijf in stand houdt en daardoor oorzaak is van het voortbestaan van een vervoerapaciteit, die buiten elke verhouding staat tot den vraag, die naar vervoerdiensten bestaat.